

Acésta fôia ese cate 3 côle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 1 galbenu cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectorii.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1872.

Anulu V.

Sumariu: Proba de limba romanésca. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare.) — Music'a basericésca. — Ioanu Eliadu Radulescu. (+) — Bibliografia.

Proba de limba romanésca

dupa dictionariulu ce esse cá proiectu, conformu insarcinarii date de societatea academica romana d'in Bucuresci.

Multe vorbe s'au respanditu in publicu despre radicalismulu limbei nôstre romanési asia precumu se presenta ea in proiectulu de dictionariu carele esse dela societatea academica romana. Pre câtu scimu noi, d'intre romanii locuitori in Daci'a superioare si in partile Pannoniei abia s'au abonatu pâna acumu la acelu dictionariu si la glossariulu de care este insocitu, vreo duoedieci de insi, éra acésta impregiurare inca dete ocaziune la diverse comentarie intre romanii d'in Daci'a inferioare. Intre opiniunile câte se audira, este si una care tiene, cá litteratii nostrii s'aru fi spariatu de radicalismulu limbei ddloru Laurianu et Maximu. Tocma pentru acésta noi ne tienemu de a nôstra datorria a face locu in acésta folia Prefationei, care stà in fruntea dictionariului si care in partea sa cea mai mare a esitu d'in pen'a dlui Maximu. O vomu reproduce intocma cu ortografi'a si conformu regulor gramaticali observate in acea prefatione, pentru cá in modulu acesta publiculu se vedea si se cunósca, pâna in câtu lexicografii nostrii academici s'au departatu de modurile de scriere applicate pâna acilea de câtra litteratii nostrii, parte respectandu cu rigóre principiulu etimologicu, parte pe celu foneticu, séu si pe amenduoe, séu pe neci unulu, scriendu fiacare cumu ii vene, cumu ii place, cumu are gustu séu capritiu. Este camu lunga prefationea, credemu inse cá ori-care o va perlege cu attentione de barbatu seriosu, va întrevedea si elu cá d'in una distantia ôre-care acea tienta, la care cauta lexicografii nostrii, si numai dupa aceea isi va forma opiniunea sa.

„Prefatione.

1. Presentandu nationei una carte de insemnatarea acestei-a, una carte care coprende tesaurulu cellu mai pretiosu allu totoru Românilor, se semte imperiosa necessitate de a spune in câteva vorbe, ce coprensu s'a aflatu co s'ar cadé se aiba cartea preste totu, cu ce planu si economía se se lucredie fiacare articlu in parte, in ce forma ortografica se se investimente fiacare cuventu, ce face obiectulu unui articlu.

I. Coprensul dictionariului si allu glossariului.

2. Glossariu, Vocabulariu, Dictionariu, suntu numirile romanice celle mai usitate, cari s'au aplecatu si se appleca la collectioni coprenditorie de materi'a unei limbe. Glossariele inse nu coprendu decâtu vorbe mai multu sau mai pucinu essite d'in usulu limbei. Vocabulariele nu dau decâtu cuventele celle mai usitate cu insemnarile celle mai communi. Numai dictionariele cauta a imbraciosiá tota materi'a unei limbe.

Cei vechi nu ne au lassatu decâtu glossarie, si acestea mai multu sau mai pucinu necomplete; nu avemu neci una proba, co ide'a macariu de unu vocabulariu, si cu atâtu mai pucinu de unu dictionariu, se fia germinatu in mentea celloru antici: dictionariele limbeloru classice essira mai tardíu d'in laboriosele lucrari alle invetiatiiloru d'in temporele mai noue. Déro si in capulu acestoru-a ide'a despre coprensul unui dictionariu fu la inceputu, si chiaru peno mai deunadi, forte marginita: preocupati numai de dorenti'a de a facilitá intellegerea minunateloru capete de opera alle litteratureloru antice, imbraciosiara, in dictionariele limbeloru greca si latina, numai limb'a autoriloru asiá numiti classici. Dupa acésta norma apoi se lucrara si dictionariele limbeloru noue, alle caroru litterature adjunsesse la una desvoltare mai insemnata. Abiá de currendu, multiamita lumineloru ce in anii d'in urma addussera insemnatele progresse in filologia, invetiatii se convinsera, co, limb'a unui poporu fiendu productulu acellui poporu, luat in totulu desvoltare selle in tempu, a marginí dictionariulu la una singura epoca a limbei, si, ce e mai réu, la una singura forma ce a luat limb'a sub penn'a unui micu numeru de scriptori, ar fi, pre de una parte, a condemná limb'a la amortire si deperire, éro pre de alta a face d'in limba una enigma anevoia de intellessu. Aceste principie condussera neapperatu la ide'a, co dictionariulu, ca tesauru allu limbei, cauta, sub pedepsa de a fi de pucinu folosu, se coprenda limb'a in totulu seu, se imbraciosiedie nu numai form'a asiá numita classica, ci tote cuventele si constructionile de cuvente, nu numai câte se afla scrissse in verce epoca a limbei, ci si câte se potu college d'in viulu graiu allu poporului, destullu numai ca acelle cuvente si combinationi de cuvente se fia correcte si conforme cu geniulu limbei. Numai asiá se da addeverat'a fisionomía a limbei; numai asiá lucrarea lexicografatului este ce se cade se fia, adeca unu opu artisticu plenu de viétia. D'in contra, precumu morta si fora intellessu este imaginea unui omu, in care pictoriulu n'a sciutu dá caracteriulu acellei persone; totu asiá de pucinu intellessu va avé limb'a intr'unu dictionariu, in care nu se voru produce tote caracterele essentiali alle limbei.

3. Pre aceste large basi s'au lucratu dictiona-

rielle celle mai noue alle limbelor antice, cumu si alle unoru-a d'in limbele moderne culte. In urm'a acestoru excellenti modelle, dictionariulu limbii romane cauta se se esecute pre acea-si scara, cu atatu mai multu, co limb'a româna la neci una epoca a sa, in neci una parte locuita de Români, n'a attensu inca acea efflorescentia numita classica, la allu carui copresu si forma se ne potemu margini. Asiá déro unu dictionariu românu, demnu de acestu nume, cauta se coprenda tote cuventele, tote formele si constructionile de cuvente curatu romanice, câte vre una data s'au scrissu si câte mai allessu se audu in gur'a poporului românu d'in tote partile, pre unde sortea a arruncatu pre Români: verce vorba, verce forma curatu romanica, aflese ea in verce ângheu, in gur'a unui câtu de marginitu numeru de Români, are dreptulu necontestatu de a trece in gur'a totoru Româniloru, si prin urmare dreptulu de assemenea necontestatu de a capetá unu locu in dictionariulu limbii române. Sengurulu criteriu, care cauta se conduca pre lessicografulu românu, este si nu pote fi de câtu romanitatea cuventelor in forma ca si in materia; abbaterea de la acestu criteriu duce de neapperatu la neintellegere, si prin acésta-a la periclu, la scissione intre fratii de acellu-asi sange, peno astadi asiá de strinsu uniti prin legamentele limbii.

4. D'in contra vorbele de origine neromanica, ca slava, cinste, iubire, ibovnicu, vreme, vremelnicu, stapenire, slujba, slujbasiu, etc., nu potu si nu se cade se aiba locu intr'unu dictionariu romanescu. Cu atatu mai pucinu potu figurá bene in acestu monumentu allu romanitateri nostre, vorbe, cari, romanesci de origine, au inse forma straina, ca acarnitia, guraritia, amarnicu, etc., cari de neapperatu cauta se dé loculu celloru ce se audu cu forma romanica: acariu, gurare, amaru. La curati'a formei cauta se tienemu si mai multu inca de câtu la a materiei, pentru co form'a determina si mai bene de câtu materi'a addeveratulu caracteriu allu unei limbe. Limb'a nostra ar poté avé de diece ori mai multe vorbe straine, si totusi ar remané romanica, pre câtu tempu si ar pastrá, cumu si a pastratu, form'a sa romanica. Câtu de mare este superioritatea formei asupr'a materiei, se pote intellege forte bene si d'in alte ordini de lucruri, cari cadu mai dereptu sub semtirile nostre: frumosele pannure ce se tiessu d'in lan'a oiloru nostre, elegantile mobili ce se facu d'in lemnulu superbiloru nuci ai Romaniei, lussosele metassarfe ce se tragu d'in gogosiele vermiloru crescuti de Români, suntu verce, numai romanesci nu, pentru co, desí fabricate d'in materi'a romanica, form'a inse, sub care ne revinu, le este intiparita de mân'a artistului strainu. Asiá déro pentru vorbele de origine romanica, inse de forma straina, cauta se fimu, de se pote, mai rigurosi de câtu pentru celle ce si de origine si de forma suntu straine limbii nostre. Scimu co pentru apperarea acestoru parasite, cari nu potu de câtu suffocá arborele românu si impedecá regu-

lat'a si perfect'a lui desvoltare, producu unii argumentele celle mai speciose. „Care limba, dicu ei, nu a admissu vorbe straine? A scote apoi d'in limba assemeni vorbe, cari coprendu atâtea trassure viue d'in viét'a poporului ce vorbesce acea limba, este ca sí unu sacrilegiu. Ce este in fine limb'a, déco nu mediloculu de intellegere si comunicare a ideelor? Prin urmare déco vorbele straine suntu bene intellesse de poporu, pentru ce se punemu in loculu lorú altele neintellesse numai pentru cuventulu de puritate a limbii.“ — Aceste si alte assemeni vorbe nu ar meritá neci unu respunsu, déco amu prepune macariu, co vinu d'in una rea credentia. Suntemu inse deplenu convinsi, co cei ce le dicu, nu si-au datu tota luarea amente la una cestiune asiá de importante, si co, déco adjungu la conclusioni atatu de pucinu fundate, caus'a este numai si numai co nu au consideratu lucrulu destullu de affundu si pre tote faciele lui. Si mai antâiu ar cautá se ne intrebâmu, cari anume si de ce natura suntu vorbele straine ce au capetatu unu dreptu de cetate in alte limbe culte alle Europei? Numai unu respunsu categoricu si precisu la acesta intrebare pote dá una deslegare satisfactoria cestiunei vorbeloru straine d'in limb'a nostra. Nu este ací loculu de a intrá in ammenuntele ce s'ar cere spre a pune in deplena lumina tote datele, câte aru fi necessarie la deslegarea unei probleme asiá de delicata. Cauta déro se ne marginimu a trage luarea a mente numai, co in domeniulu vietiei intime: in religione, in politica, in administratione, in legislatione, in occupationile de tota diu'a si de tota or'a, in totu ce attinge mai de apprope pre omu, verce limba culta cu greu si forte raru a lassatu se petruna si se prenda radecina vorbele straine. Unu fericitu instinctu de conservare, assemenea cellui ce are fiacare fientia viua, inspira fiacarei limbe orore de verce strainismi. Acésta-a se pote vedé in limbele culte celle mai bene formate, si lucrulu nu potea si nu pote merge almentrele cu limb'a romanica. Au reu a facutu limb'a romanica, de a cantatu se se scape de zapcii, ispravnici, polcovnici, praporcici, etc.? Cene ar fi acellu Românu, care, vercâta affectione ar portá, d'in errore credemu, vorbeloru straine, ar vré se se numesca astadi slujbasiu, sluga a stapanirei, etc., mai bene de câtu functionariu, ministru, etc.? Cene ar avé coragiulu se sustiena, co stapanitoriulu si hospodariulu mai potu figurá lînga domnitoriulu sau domnu, la care Românuulu a tienutu cu atâta cerbicia, pentru co nemica n'a potutu se lu face se uite, co asiá se intitulá insusi divulu Traianu, care l'a addussu pre acestu territoriu? Câti apoi d'in Români au sciutu, si mai vertosu câti sciú astadi ce erau podorojnele, otnosieniele, pisauiele, aterdisirile, artorisirile, etc.? Câti d'in Români intellegu ce suntu voscresnele, bogorodicinele, polonoscitiele, etc.? Pote cineva sustiené macariu, co assemeni vorbe straine suntu mai intellesse Românuului de câtu celle curatu romanesci, cari au luatu si au se iea loculu acelloru-a?

Este addeveratu, co unele vorbe straine suntu mai conosciute unei parti de Români, déro acelleasi suntu cu totulu neconosciute altei parti de Români: vreme, dudu sau agudu, plugu, poruncire, etc. nu su de locu conosciute unui mare numeru de Români, cari in locule au vorbele curatu romanesci: tempu, muru, aratru, demandare. Cene déro pote sustiené, co romanescele: tempu si demandare nu au dreptulu de a inlaturá cu totulu parasitele: vreme si poruncire? Romanesculu demandare cauta se allunge pre strainulu poruncire, cu atâtu mai multu, cu câtu acestu-a sterpu pre pamentulu romanescu, nu a datu si nu mai pote dá decâtu porunca, pre candu acellu-a se presenta incongiuratu de una numerosa familia: mandare, mandatu, mandatariu, commandare, commanda, recommandare, recommandatione, recommandabile, etc. Propuneti déro, câtu veti vré, fora locu si fora temeiu, esemplele altoru limbe la imitarea Românilui; spariati-lu de asemenea, câtu veti vré, cu pretensulu attentatu ce prin espulsionea vorbeloru straine ar committe asupr'a vietiei selle istorice: cu nemica, déro cu nemica nu lu veti adduce se respecte strainismulu nerationale, care i suge si séca cea mai buna vena a vietiei selle. Religionea, de care Românilu addeveratu a avutu si are unu sentimentu asiá de viu, religionea potut'a ore se lu faca a adoptá sfetu sau precist'a in locu de santu si precurat'a? Facia cu acésta repulsione ce Români, ca sí vercare alta natione, sentu pentru totu ce este strainu limbei loru, barbatii luminati, cari cu argumente speciose cauta a apperá strainismii d'in limb'a româna, convinsi co instinctulu mai neci una data nu insélla, ar fi détori se demonstre, co in acestu punctu instinctulu poporului este ratecitu. Acésta-a inse, in starea de astadi a scientiei limbistice, le ar fi preste potentia: coci scienti'a reconosce, cumu si instinctulu poporului semte, co limb'a, ca sí suffletulu poporului ce se manifesta intr'ens'a, este unu ce viu si organicu, care se desvolta d'in unu micu numeru de radecini, intogmai precumu unu mundru si tufosu arbore cresce d'in una mica sementia aruncata in pamentu. Marirea si inavutirea prin adausse de d'in afora este déro totu atâtu de contraria naturei limbei, câtu si naturei unei plante sau unui animale. Consecenti'a neinlaturata a acestui principiu este, co cu câtu una limba se desvolta mai conformu naturei selle, d'in propriulu seu fundu, cu atâtu acea limba este mai usiora de preceputu, cu atâtu devine instrumentu mai commodu de comunicare a ideeloru, de inaintare pre callea culturei, de intellegere si de infratire intre toti membrii ce ua vorbescu. D'in contra, limb'a ce are nefericirea de a fi petrunsa, si mai multu sau mai pucinu inundata de vorbe straine, ca sí plant'a infasiurata de parasite, e impededata in desvoltarea sa regulata si condemnata a langedí, si prin acésta a oprí sborulu cugetarei insasi. Asiá mersulu mai rapedu sau mai lentu allu unui poporu pre callea civilisationei, marirea, poterea si prosperitatea lui, in fine

sortea si posetionea lui in senulu marei familie a genului omenescu, depende forte multu de la curati'a limbei, ce si a datu de organu cugetarei selle. Asiá déro puritatea limbei este una cerentia imperiosa nu numai a instinctului populariu, ci si a mentei sanetosa si luminata prin esperientia si reflexione. Co prin curatirea limbei române de strainismi s'aru sterge pretiose urme d'in viéti'a multu incercatei nostre natione, o! de acésta-a se nu ne tememu prea multu: coci plagele ce s'au addusu limbei nostre, suntu asiá de profunde; loviturile ce i s'au datu, suntu asiá de gravi, in câtu, vercâtu de mari aru fi adoperationile nostre spre a le vendecá, totusi voru remané ici si collo órecari cicatrici, órecari venetari pre formos'a facia a acestei nobile si gratiosa vergine a Italiei. In addeveru, afora de categori'a vorbeloru straine attensa mai susu, in loculu caroru-au reintratu vorbe curatu romanice, si au reintratu in modu nerevocabile, pentru co s'au popularisatu mai multu sau mai pucinu, se afla inca unu numeru de cuvente, parte de origine inca neconosciuta, parte de origine nein-doiosu straina, cari, fiendu co se afla in gur'a Românilóru d'in mai multe provincie, fiendu co prin intrarea loru in locutioni popularie si prin derivatele ce au datu, au prensu radecine mai multu sau mai pucinu affunde in limba; fiendu co in fine neci in form'a loru grammaticale, neci in structur'a loru fonetica, nu presenta nemica straniu urechiei romanesci, se potu admite la dreptulu de cetatian'a româna, si prin urmare introduce in dictionariulu limbei române. Atari vorbe, cumu su, de esemplu, baba, bobu, bel-lanu, bellauru, platica, peticu, plosca, etc., potu satisfacere pre deplenu dorenti'a celloru ce aru vré se afle si in limba urme d'in trecutulu nostru istoricu, fora se altere puritatea limbei: elle voru fi ca pucin'a arama ce intra intr'una formosa moneta de auru. In fine cei ce d'in punctu de vedere istoricu tienu cu sinceritate la strainismii ce au petrunsu dupo tempuri in limb'a nostra, se potu pre deplenu liniscí: coci la tote vorbele straine escluse d'in dictionariu stau deschise portile glossariului, in care voru intrá impreuna cu cuventele române de origine, déro straine de forma, cumu si cu vorbele, cari ca deranjamentu, attasiamentu, avangarda, guerra, etc., de si imprumutate d'in limbe sorori cu a nostra, nu suntu inse de origine romanica. Pentru acesti d'in urma strainismi lessicografulu românu cauta se fia cu atâtu mai inessorabile, cu câtu in favorea loru nu se pote adduce neci macariu scus'a ce se invoca pentru cei alti, scus'a co se afla mai demultu conosciuti cellu pucinu unei parti de Români. Totu in glossariu se voru arruncá de una camu data si acelle vorbe, cari, de si de origine conosciutu romanica, ceru inse desvoltari mai large spre a se poté invederá modulu loru de formatione, sau cari, de si prin structur'a fonetica si alte caracterie nu presenta nemica contrariu legiloru limbei, nu se potu inse legá cu deplena certitudine de una anumita radecina romanica, si au

prin urmare lipsa de a trece prin purgatoriulu unor mai lungi si minutiose discussioni.

5. Materi'a glossariului astufelu definita, nu mai lassa, credemu, neci una idoientia asupr'a coprensului dictionariului. Totusi pentru mai multa lamurire nu va fi de prisosu a adauge si urmatoriele esplecari. Si mai antaniu se intellege de sene, co termenii grecesci de arti si scientie, admissi in tote limbele romanice, nu se potu considerá ca straini limbei române, precumu neci vorbe ca trufia, tegaia, téca, pirostii, etc., cari de si de origine greca, porta inse sigillulu unei inalte vechime, se afla in gur'a mai totoru Româniloru, si nu se potu neci decumu confunde cu celle de importatione mai noua, cumu syntrofia, etc. Apoi asupr'a materiei curatu romanica, asupr'a vorbeloru formate d'in radechine curatu latine, este necessariu ca in interessea istoriei limbei se se stabileasca, co cuventele d'in acesta vasta fontana se impartu, dupo epoc'a de formatione, in doue categorii bene distincte, si a nume: 1. vorbele ce s'au aflu in usu inainte de 1830; 2. vorbele de atunci si peno astadi intrate in usulu limbei. Celle de antani'a categoria se afla tote, cu pucine esceptioni, in gur'a Româniloru din tote partile; celle de a dou'a categoria, de si unele mai vulgarisate de câtu altele, totusi d'in natur'a lucrului insusi nu s'au potutu inca respandí intre toti Români. De acea, in interessea istoriei limbei, cumu s'a dissu, se voru destinge cu accuratetia de celle alte prin semnulu (*).

6. Dupo esemplulu celloru mai noue modelle de dictionarie, si pentru cuventulu necontestatu si necontestabile, co dictionariulu cauta se coprenda limb'a in totulu seu, dandu nu numai materi'a, ci si form'a limbei, precumu s'a admissu a se tractá in articli speciali particellele neseperabili, ca ab, ob, re, trans, etc., cari nu occuru neci una data in limb'a nostra ca vorbe de sene statorie; asiá a cautatu se se admitta a se tractá separat si suffissele de derivatione, cumu osu, tate, licu, etc., cari de asemenea nu au in limba una individualitate nedependente, déro cari in vederea atátu a sensului delicatu si variatu ce dau vorbeloru, cu cari se incorpora, câtu si a legiloru bene determinate, dupo cari se affigu in capetulu cuventeloru, merita de certu fiacare una tractare particulara. Spre a prevení inse de la inceputu, co este vorb'a de una particula, sau de unu suffissu fora essistentia individuale in limba, si unoru-a si altoru-a se prepune semnulu (†). In fine studiulu superficiale allu limbei nostre si allu limbei latine pre de una parte, influenti'a esclusiva a limbei francesca pre de alt'a, au facutu co, in contr'a geniului limbei nostre, s'au introdussu de unu tempu incoce in usulu limbei numai certe derivate d'in una radecina romanica, lassanduse la una parte atátu radecin'a, câtu si celle alte derivate alle ei. Unu asemenea processu ar avé de resultatu scoterea limbei d'in mersulu ei regulatu in desvoltarea organica, care este, cumu s'a arretatu, un'a d'in conditionile funda-

mentali spre a facilitá intellegerea limbei. Ca se se puna una stavila acestei tendentie contraria si chiaru funesta limbei nostre; ca se se dé fiacarui Român mediloculu de a petrunde in fundulu limbei selle si de a ua imbraciá cu facilitate in totulu ei; ca se se inlature periculu ce ne ammenintia de a perde, prin aventulu pré inainte a unei parti a nationei si remanerea pré inde retu a masei poporului in callea culturei, de a perde marele privilegiu de care peno astadi ne amu bucuratu, vorbindu cu totii acea-asi limba: a cautatu se se introduca in dictionariulu român si radechinele, d'in cari, inainte de 1830, si mai vertosu de la acésta epoca in coce, s'au luatu in usulu limbei numai unele derivate. Déco ponderosele cuvente ce espusemu, milita cu putere in favorea acestei imbunetatire, essemble, cari se ua autorise, inca nu lipsescu. In dictionariile limbeloru classice, mai allessu alle limbei ellenice, se dau de ordinariu si acelle vorbe sau forme de vorbe, despre cari nu su probe, co aru fi avutu cursu in usulu limbei, déro cari, ca radechine, espleca alte vorbe derivate; si nu amu intellege, de ce in dictionariulu român nu ne amu folosi de acestu processu, care ar dá fiacarui Român mediloculu de a studiá, peno la unu puntu, limb'a sa cu acellu-asi folosu ce d'in studiulu limbeloru classice trage una parte de Români mai favoriti de impregiurari. Asemeni radechine, cari au datu derivate in limba, fora se intre si elle insesi in usu, se insemna, pentru destingere, cu (††). Nu mai remane acum de câtu una sengura si ultima observazione de facutu asupr'a coprensului dictionariului român: in respectulu vorbeloru de arti, maiestrie sau scientie, de cari amu avé semtita lipsa, si cari nu s'aru poté aflá in limb'a latina sau formá d'in una radecina romanica, déro aru essiste in alte limbe romanice noue, s'a adoptatu ca regula a nu admitte in dictionariulu român de câte pre acellea, cari s'aru aflá adoptate cellu pucinu in doue d'in acelle limbe romanice, in cea italiana si francesca.

(Va urma.)

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe români (valachi).

(Continuare.)

1383. circa 1. Marty. App. D. Tr. T. III.

Regin'a Mari'a, fiic'a regelui Ludovicu si apoi socia a imperatului Sigismundu, pe tempulu candu domnea numai densa cu mam'a sa, dedese functiunea de Cnezi ai romaniloru dein Comitatu Satumare in Ungari'a, la filii lui Stanislaui, care era vaivodu alu Romaniloru.*)

1383. Budae feria 6. p. a. Dominicam Laetare. Mariae Reginae collationales, vi quarum munus Ke-

*) Ne pare fórtu reu cá nu ne aflamu in stare de a reproduce aici acestu documentu intregu dupa originalulu seu. Éca

nezii Valachorum Cttus. Szathmár filiis Stanislai Vayvode Valachorum, sub obligamine medietatem collectarum quinquagesimalium sibi dependendi jure perpetuo confert. —

Exstat in archivo Leleszien. sub. U. inter statutorias Nr. 137.

Hungarice edidit. Szirmai „Szathmár Várm.“ p. 8.
„ „ Fejér C. D. T. X. vol. I. p. 87.

1383. 1. Juny. App. D. Tr. T. III.

Regin'a Mari'a face donatiune dominiulu regescu Omlasiu, situatu intre scaunulu Sibiului si intre alu Miercurei, cu alte patru comune romanesci, caroru inse li s'au datu inca de atunci nume nemtiesci. Acésta donatiune se face lui Goblin'u episcopului de atunci d'in Alb'a-Iuli'a, lui Leonu archidiaconului acelei biserice, cumu si fratiloru episcopului anume Henchmanu et Christianu, apoi si sororiloru aceleia, anume Catharina si Dorothea si la una nepota.*)

1383. Budae in festo B. Nicodemi Martyris. Mariae Regine mandatum ad Capitulum Varadiense, ut Goblinus Eppus Albensis Transilvaniae, item Leo Archidiaconus ecclesiae cathedralis albensis Transilvaniae, nec non Henchmannus, et Christianus fratres ejusdem Eppi uterini, ac per ipsos Catharina et Dorothea sorores, et puella Catharina neptis ipsorum statuatur in dominium possessionis regalis Omlás**) vocatae, inter sedem Cibiniensem, et Szeredahelyiensem situatae, ut et quatuor villarum Olachalium videlicet: Grossdorf***) alias Galusdorf, item Graphyrdorf, Budinchbach, et Gripsbach vocatarum, personisque supramemoratis per eandem Reginam collatarum.

Institutorio Relatoriae

Conventus Lelesziensis quod fratres Balk, Dragh, et Joannes vi donationalium Mariae Reginae in Dominium Castri Aranyos nemine contradicente introducti habeantur.

1383. — App. D. Tr. T. III.

Relatiunea séu raportulu conventului (cenobiului) calugarescu dela Lelesu d'in Ungari'a, de unde se vede, că regin'a Mari'a dónase voivodului romanescu Balcu si fratiloru lui Dragu si Ioanu unu castru (castellu, fortaretia, cetatiuia, residentia fortificata) numitu Cetatiuia-de Auru, asediatu in districtulu

nou si invederatu argumentu istoricu, că oficiulu de cnezu la romani fusese de mai multe categorii, de mai multe graduri si ranguri. éra nu numai că de primari satesci, precumu voliescu unii. Filii lui Stanila cnezi ai romaniloru d'in unu comitatu intregu locuitu de fórte multi romani, apoi Stanila era voivodu alu romaniloru. Asia dara functiunea de cnezu era politica, póte si militaria, subordinata voivodului, dependente prin denumire dela rege.

*) Éca dominiulu Omlasiu séu Amlasiu d'in Transilvani'a. Dara óre totu acelu tienutu se va fi intielegendu si sub numele de ducatul Omlasiu, possessu odenióra de domni'i terei romanesci? Sub iudice lis est. Se mai asteptamu. Red.

**) Combina Eder in initiis Saxonum. p. 159.

***) Szelistye.

Edidit. Szerdai „Series Episcopum Transilvaniae“ p. 120.

„ Fejér C. D. T. X. vol I. p. 68.

„ Katona T. XI. . . . .

„ Pray Hyerar. II. p. 262.

Selagiu, éra acea donatiune li se facuse cumu se dice, peritoria, adeca pentru totu-deauna, cá possessiunea ei se treca d'in parenti la filii si nepoti.*)

Excellentissimae Dominae ipsorum Dominae Mariae Dei Gratia Reginae Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Dominicus praepositus, et Conventus Ecclesiae Sanctae crucis de Lelesz orationes in Domino pro ipsius vita, pariterque salute. Litteras vestrae Serenitatis nobis directas, honore quo decuit recepimus in haec verba: „Maria Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fidelibus suis Conventui de Lelesz Salutem et Gratiam Dicunt nobis Balk Vajvoda Comitatus Szatmariensis et Dragh, et Joannes fratres sui, quod ipsi in Dominium cujusdam Castri nostri Aranyos vocati in Districtu de Zilágy habiti, et pertinentiarum ejus per nos ipsis mediantibus aliis Litteris nostris exinde confectis, sub conditione eisdem expressa nostro beneplacito perduran . . . ? collati, legitime vellent introire; superquo fidelitati vestrae firmiter mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesentae Lactan de . . ? vel Dominicus de Vasvár, altero absente homo noster ad faciem praelibati Castri, et suarum pertinent. vicinis, et commetaneis suis universis inibi legitime convocatis et praesentibus acceden. introducat ipsos in dominium eorumdem, statuaturque ipsum castrum et pertinen. ejusdem ipsis Balk Vajvodae et fratribus suis perpetuo possiden., si non fuerit contradict., contradictores vero si qui fuerint, evocet ipsos contra praedictos Balk Vajvodam et suos fratres in nostram praesentiam ad terminum comparit. rationem contradictionis eorum redituri. Et post haec totius facti seriem, cum nominibus citatorum, si necessum fuerit, et termino assignato nobis fideliter rescribatis. Datum Bude in festo resurrectionis Xti. anno ejusdem Millesimo tercentesimo Octuagesimo Tertio. — Nos itaque mandatis Vestrae serenitatis satisfacere cupientes, ut tenemur una cum pdicto Dominico de Vasvár homine V. Mattis, unum ex nobis Vlt. frem. Joannem Presbyterum ad statutionem praedictam Castri Aranyos et pertinent. ejusdem faciendá pro Testimonio transmisimus. Qui demum exin ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt. Quod ipsi die Dominico primo ante festum Beati Georgii Martyris nunc proxime elapsum, et aliis diebus subsequentibus ad id aptis. ad facies pscripti Castri Aranyas, et ejus pertinent. universis vicinis et commetaneis earumdem inibi legitime convocatis, et eisdem praesentibus accessisset, ubi memoratos Balk Vajvodam et fratres suos in Dominium praedicti Castri, et pertinentiarum ejusdem juxta pmissam. V. Mattis. collationem introducendo Castrum simul cum quibuslibet suis perti-

*) Adeca in dilete reginei Mariae in comitatulu Satumare se aflá duoi voivodi ai romaniloru, Balcu despre care mai vorbira si alte documente, si Stanislau. Dara care fusese cerculu de activitate si jurisdictiunea aceluor voivodi. Si cumu vene, de Balcu se intende si in Selagiu, adeca in Transilvani'a? Éca éra si una cestiune interessanta pentru istoricii nostrii. Red.

mentis ejusdem, eidem Balk Vajvode et suis fratribus sub eadem conditione, ut praefereb. in aliis Litteris V. Celsitudinis, conscripta et expressa perpetuo stauissent possiden. tenen. et habendas, nullo contradictore penitus inibi apparen. Datum in festo ascensionis Domini ao. supradicto.

1385. App. Dip. Trans. T. IV.

D'in acestu documentu pre cātu piinu de lacune produse prin vetustate, pre atâta de interessantu, aflamu că in urmarea unei scrisori a lui Vladu voda, membrii unoru familii aristocratice care se judecă unii cu alții pentru possessiunea comunei Lupsia asiediate in muntii apuseni d'in comitatulu Turdei, au fostu citati in an. 1385 pe dupa St. Giorgiu la Alb'a-Iuli'a spre a'si produce acolo fiacare documentele loru si se'si alega judecatori arbitrii. Un'a d'in familiele care portă processu era aceea, ai carei successori sunt cunoscuti până in dio'a de astadi sub nume aristocraticu de Toroczkaï (Trascaianu), impartiti in trei ramuri, de comite, de baronu si de nobili fruntasi; éra cealalta fusese una familia curatu romanésca de cnezu, anume duoi frati Nicolae si Ioanu Kendeth (dóra Candidu, nume usitatu in munti?) si altu Nicolae filiu alu lui Romanu. Famili'a Trascaiana a produsu siese documente séu diplome pentru drepturile sale, incependu tocma dela Carolu Robertu, d'in tempulu candu acesta fusese batutu in Tiér'a romanésca, éra famili'a romanésca a probatu cu duoe documente, că ea castigase possessiunea Lupsiei dela Ludovicu I. cu titlu de donatiune noua, dupace mai antaiu Nicolae Kendeth avuse dela acelasi rege onórea (functiunea?) de cneziatu preste Lupsia. Se pare inse că in fine processulu fu redusu numai la unu processu metale séu de mediuina in partea locului ce se numea Bai'a Cupesti; de aceea nu prea inielegemu not'a lui Ios. Kemény facuta la documentulu acesta.

Capitulum ecclesie transsylvane. Significamus tenore . . . . universis, quod cum juxta continentiam literarum magnifici viri domini Wladislai Wayvode Transs . . . . . magistrum Nicolaum et Ladislaum . . . . . ac Nicolaum filium Kendeth de Lwpsa emanatarum parte ex altera, super facto ejusdem possessionis Lwpsa . . . . Tordensi existen. in Octavis festi beati Georgy Martiris sine crastinatione diei hic Albe co . . . . . ecim infrascripti probi viri . . orto una . . . . . deliberarent, seu arbitrarentur, hoc totum ambe partes acceptum sub obligaminibus in eisdem . . . . . octavis, hujusmodi arbitrium ad octavam diem earumdem octavarum . . . . . dilatatum exstitisset, et quelibet partium predictarum . . . . . dictam possessionem Lwpsa ipsi partis tenuerit et obtinuerit, omni occasione postposita eadem die ipsorum . . . . . debuissent, tamen ipso termino adveniente, eodem magistro Nicolao filio Stephani cum fratribus suis . . . . . idem magister Nicolaus filius Stephani, et fratres . . . . . filium Ladislai de Barkad, Stephanum filium Martini de Thatha ac alterum Stephanum filium Luce m . . . . . filium Mathie nobiles de Gyog, ac Stephanum germanum Balad de Kendhyda, Dionisium filium . . . . . Nicolaus filius Kendeth pro parte sua ex su . . . . . quatuor . . . . . Ladislai, Stephanum filium Joannis, et Stephanum filium Luce, Michaelem filium Ladislai predictos, nec non alio . . . . . Ladislaum Prepositum ecclesie nostre predictae, Petrum Custodem, Ladislaum de Ozd . . . . . pro suis arbitratoribus elegerunt. In quorum arbitratorum presentia, idem Ma . . . .

cum prenotatis fratribus suis proposuit eo modo, quod ipse Nicolaus filius Kendeth una cum fratribus . . . . . eorum Lwpsa vocatam, inter metas, et terminos possessionis eorum Lwpesth Banya nuncupate . . . . . et injuste, et ibidem ad corroborationem assertionis eorum exhibuerunt duo paria literarum, primam scilicet Co . . . . . nissimi Principis domini Karoli condam Regis Hungarie pie recordationis sub anno domini Millesimo trecentesimo . . . . . suo pendenti consignatam, in qua inter cetera continebat: quod prenomatus dominus Karolus Rex ipsam . . . . . vice Vayvode Transsylvano pro suis fidelibus Servitiis, cum omnibus suis pertinentiis, et per ipsum Stephano, et . . . . . ac aliis fratribus suis, et ipsorum heredibus, heredamque suorum successoribus dedisset, donasset, et contulisset, ... possiden. tenen. et haben. Aliam vero excellentissimi Ppis. domine Marie illustris regine . . . . . confectam, in cujus serie inter cetera reperiebatur, quod predicta domina Maria regina Hungarie me . . . . . possessionem Kewpes Banya nuncupatam supradictis magistris Nicolao et Ladislao filiis Stephani, et per ipsos . . . . . ipsorum patruelibus similiter pro meritoriis servitiis ipsorum, singanter autem pro morte Alexii . . . . . incliti Principis domini Ludovici bone memorie similiter Regis Hungarie contra Layk Waywodam tra . . . . . viriliter dimicans interemptus exstitisset, nove donationis titulo cum suis utilitatibus, et utilitatum quarumlibet integritatibus, ... pertinentiis universis, quibuscunque vocitentur nominibus, sub suis primevis metis et antiquis dedisset, et . . . . . tenen. et haben. salvis juribus alienis. Exhibuerunt etiam alias duas literas, unam videlicet Magnifici viri Emerici condam Wayvode Transsylvanien. sub anno domini Millesimo trecentesimo septuagesimo; et aliam Magnifici viri domini Ladislai Wayvode Transilvani, sub anno domini Millesimo trecentesimo Septuagesimo septimo confectas, in congrega . . . . . exprimentes, quod supradicta possessio Kewpes Banya predictorum nobilium de Thoroczkeo semper et ab antiquo fuisset, et ad ipsos pertinuisset; quintam vero inquisitionalem religiosi Conventus beate marie virginis de Kolusmonostra sub anno domini Millesimo trecentesimo septuagesimo emanatam declarantes expresse, quod eadem possessio Kwpes Banya, ad eosdem Nobiles de Thoroczkeo semper et . . . . .; item Sextam literam predictae domine Marie regine super statutione prelibate possessionis Kwpesth Banya apellate in anno domini Millesimo trecentesimo Septuagesimo confectas, in cujus tenore exprimebatur, quod discretus vir Andreas Cantor ecclesie predictae*) sua, nec non M. . . . . Nicolai et Ladislai filiorum Stephani de Thoroczkeo in personis condam serenissimum Principem dominum Lu-

*) Budensis.

Litterae hae insertae sunt Matthiae I. sententionalibus, et mandato ad conventum de Kolosmonostra 1487 eatenus exarato, ut Offenbanyenses restituantur in dominium utriusque possessionis Lupsa, quas Nobiles de Lupsa jure Keneziatu progenitoribus suis olím jure perennali collatas fuisse inique asserebant.

dovicum Regem a collatione, donatione, cujusdam possessionis ipsorum Lwpsa vocata in comitatu Thordensi existentis, et omnes alios cujuscumque status homines signanter vero Nicolaum filium Kendeth a postulatione, occupatione, detentione, et proprietatione ejusdem possessionis Lwpsa, et suarum utilitatum perceptione prohibuisset publice et manifeste. Quibus sic peractis idem Nicolaus filius Kendeth respondit ad premissa, quod sepedicta possessio Lwpsa titulo nove donationis ejusdem domini Ludovici Regis Hungarie ad ipsum, et Joannem uterinum, ac Nicolaum filium Roman fratres suos patruales, et ipsorum filios, et heredes eorum pertineret, et eandem licite, et juste tenerent, et possiderent, et sic in instanti duo paria literarum Serenissimi principis ejusdem domini Ludovici Regis, unam secreto sigillo ejus consignatam sub anno domini Millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, aliam vero confirmationalem ejusdem pendenti sigillo ipsius domini Ludovici consignatam sub anno domini Millesimo trecentesimo sexagesimo septimo confectas, in quarum tenoribus continebatur, quod predictus dominus Lodovicus Rēx prenotato Nicolao Kendeth, et per ipsum Johanni uterino, ac Nicolao filio Roman patrueli fratribus suis, et ipsorum heredibus universis, quandam suam possessionem Lwpsa nuncupatam prope montanam suam Ovvenbergh vocatam, habitam, cujus Keneziatu honorem idem Nicolaus, prius a memorato Lodovico Rege tenuisset, pro suis multiplicibus et fidelibus servitiis nove donationis titulo dedisset, donasset, et contulisset possiden. tenen. et haben. salvis juribus alienis. quarum quidem literarum exhibitionibus factis et perlectis, continentisquae earum plenius consideratis, et diligenter auditis allegationibus partium predictarum, nec non visis, et examinatis literis et instrumentis per utramque partem productis, deliberatione prehabita diligenti, ipsi arbitratores sepe dictos nobiles de Thoroczkeo sub obligaminibus premissis habuerunt requisitos, si ipsi aliquas literas, vel instrumenta, quibus mediante eadem villa Lwpsa intra metas et terminos ipsius possessionis ipsorum Kwpesth Banya . . et adjaceret, aut per quas lucide appareret, ut eandem suo juri . . sent applicari, ipsi Nobiles de Thoroczkeo ad prius hujusmodi literas metales exhibere non posse affirmarunt, prenotati itaque arbitratores . . . et decreverunt, quod per collationem ejusdem Domini Ludovici Regis quidquid de terris intra dictas metas, et contiguas sepe dicte possessionis Kwpesth Banya vocate, ipsi Nicolau vel alteri donasset, dedisset, contulisset, cum regales donationes sine prejudicio juris aliorum fieri intelligantur . . jam in suis donationibus ex p . . . ipsis Nobilibus de Thoroczkeo prejudicium, . . . dum modo pro dicto . . . et antiquarum metarum constare po . . . . . donatio pro ipso Nicolao de Kendeth et suis fratribus supradictis . . . remaneret, et sic premissi arbitratores ipsorum propter ambiguitatem, et dubietatem certum arbitrium et deffinitionis sententiam inter ipsas predictas partes . . . nequiverunt. In-

quorum omnium testimonium pro utraque parte literas nostras presentes concessimus, salvo tamen jure ecclesie nostre predicte per omnia remanente. Datum Octavo die Octavarum festi beati Georgii Martiris anno domini Millesimo trecentesimo Octuagesimo quinto.

1387. 18. July. App. D. Tr. T. IV.

Érași documentu de mare importantia pēntru istori'a Cneziatoru romanesci. Stefanu de Losontiu, carele se subscriă banu alu Severinului si comite alu Temesiane, in calitate sa de banu alu Banatului, face una donatiune la nescie romani, si anume lui Petru, filiu alu lui Desiu, cnezu preste districtulu carele se tienea de castellulu regescu Mihaidu numitu si Halmăgiu si lui Christoforu si Michailu fratiloru celuia. Meritele acelu romanu se dicu a fi, că ei au facutu servitiuri multe si mari, atātu regiloru cătu si Baniloru Temesiane, éra mai virtosu reginei Mari'a, (pre cătu tempu acésta era persecutata fórte reu.) Asia dara acelu romanu se donă una comuna rurale anume Valea, in acelasu districtu, cu dreptu de hereditate perpetua, loru si successoriloru, si conformu officiuului care indatore dia pe Banu, inse si cu óresicare conditiuni, că adeca cnezulu si frații sei donatari se fia obligati a platí castellaniloru numitului Castelli in fiacare anu la St. Michaiu (S. Sofi'a dupa ritulu grec.) căte trei grossi (moneta) de fiacare sessiune (fumu, familia), éra la St. Giorgiu se dea castellaniloru cincidiecimea, precumu este usulu a platí si dela alte comune (sate) ale loru cneziali.*

Nos Stephanus de Losoncz Banus Sevrinensis, et inter caeteros honores Comes Themesiensis etc. memoriae commendamus per praesentes. quod consideratis laude dignis meritis fidelium servitiorum Petri filii Dees Kenezii Districtus Castris Regalis Michald vocati Halmagy, ac Christophori, et Michaelis fratrum suorum uterinorum, quibus iidem Regiae Majestati, et per consequens predecessoribus nostris, videlicet Banis dicti nostri Banatus, ac nobis a multis temporibus jam elapsis, signanter vero a tempore pristinae (sic) dum pro libertate Dominae Mariae Reginae la-

*) Apoi dara ce a fostu cneziatulul in casulu acesta? Unu simplu jude séu primariu comunale, séu si numai unu simplu asia numitu birau de curte, vatafu de curte, maieru? Departe, fórte departe. Era acesti cnezi subordinati cu adeveratu banului si comandantelu cutarei cetati, si inse facea servitiu immediatu si essentialu coróniei, regelui, reginei, pentru care li se facu donatiuni de sate intregi, si inca cu dreptu de hereditate. Că avea se dea cincidiecimea? Acésta era contributiunea pe care o dá d'in stravechime toti nobilii regelui. „Quinquagesimam in partibus Transilvaniensibus ac Marturinas in Regno Sclavoniae exigi consvetas more alias ab antiquo consveto exigi faciemus,“ dice regele Albertu in unu decretu alu seu.

In relatiunea episcop. Paulu Bornemissa tramisa imperatului si regelui Ferdinandu I. la a. 1552 despre veniturile Transilvaniei se dice: „Quinquagesima Nobilium habetur pro ordinario Regis proventu: exigitur tamen a solis Valachis Nobilium transilvanorum semel in anno. Primo de singulis quinquaginta ovibus una ovis cum agnello et una myoăra, — item de capris eodem modo, — item de singulis porcis maioribus exigitur duo denarii, — item de singulis apibus unius alvearii denarii duo. Unu decretu alu regelui Ladislau dela a. 1456 vorbesce despre nobili si de cnezi, că despre duoe classe de ómeni de aceeași conditiune. (Vedi Jps. C. Eder Observationes criticae pag. 110 —111.) Asia dara déca cnezii romanesci platea cincidiecime, o platea că nobili.

Red.

borabamus, se multis casibus fortuitis, rebus, et personis eorum non parcendo submittendo exhibere curaverunt. In compensationem eorundem servitorum ipsorum, ut etiam antea, ad ipsa servitia eo magis animentur, quandam villam Regalem Patak vocatam, in Districtu prescripti Castrî Mihald habitam, cum omnibus suis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet praelibato Petro, et fratribus suis supradictis, ac eorum heredibus, haeredumque ipsorum successoribus duximus conferendam, sicut nostro incumbit officio, sub infrascriptis conditionibus et solutionibus utendam et tenendam, videlicet: quod in festo beati Michaelis archangeli singulis annis de qualibet sessione, singulos tres grossos, et in festo beati Georgii martiris Quinquagesimam Castellanis prescripti Castrî Mihald pro tunc constitutis solvere teneantur, prout de aliis liberis villis ipsorum Kenezialibus solvere sunt consueti. In cuius rei testimonium presentes literas nostras sub impressione sigilli nostri quo utimur consignatas duximus annuendas. Datum in Jeneo secundo die festi beati Alexii Confessoris. Anno Domini Millesimo trecentesimo Octuagesimo septimo.

Ex Mstis. Andrae Huszti.

(Va urma.)

Music'a basericésca.

In Augustu 1871 dn. professoriu Dr. Nic. Popu d'in Brasiovu dissertandu in adunarea asociatiunei nóstre tiente la Fagarasiu despre musica in genere si in specie despre music'a basericésca, o a supusu pe acésta la critica destulu de aspra. Estempu vene dn. Pantazi Ghica (fratele dlui Ioanu Ghica, fostu principe de Samos), si in Romanulu d'in 17. Aprile scrie despre music'a nóstra basericésca unele cá acestea:

„Septeman'a patimeloru, e septeman'a rugatiuniloru: intrandu cine-va in bisericile nóstre, se simte coprinsu d'unu fiuru de credintia; fruntea omului se 'nclina fara voia, sina cugetare adanca, religiósá, ilu petrunde. Déru vai! indata ce aude vocea ragusita a unui preotu ignorante, care spune rugaciunele supreme fara a le intielege si care cistesce incurcatu si nepriceputu; indata ce incepu acele racnete selbatece, acatiatóre, oribili ale cantaretieloru din strane, cari sibiéra p'unu tonu falsu nesce note incoerinte si nesce arii fara armonia, nervii tie-se crispéza si se irita, si déca n'aru fi privirea altarului, omulu spaimentatu ar fugi din locasiulu Dumnedieirii.

Prea sfinte parinte mitropolitu, primatu alu Romaniei, despre care a disu dn. procure-re-generale ca sunteti capulu bisericeii nóstre, represientantele Dumnedieirei in acésta tíera chrestina, de ce nu ve preocupati de missiunea marétia, sublima, ce aveti se 'mpliniti catre sant'a nóstra bisericá? Ce multu bine ati puté face si clerului si poporatiunei! Ce frumosu renume ati lasa 'n urm'a pre sf. vóstré! si nimicu mai facile.

N'aveti de catu a voi sia starui se moralisati preotimea, s'o radicati — printr'ua educatiune buna, instructiune religiósá adanca si seriósá, prin studii utili — la inaltime a misiunei sele, la puterea morale ce trebue se aiba preotulu cá se inspire chrestinului sciintia de Dumnedieu si credintia in elu! Dera pentru acésta nu trebue a se da functiuni pietóse unui preotu imorale, desfrenatu, desgustatoru, care ambla cu ciomagulu de brau; nu trebue a se goni copiii din seminarie, nici a se da in judecata professori de istoria, doctori in teologia, suptacusatiunea absurda de eresia; nu trebue e se caterisi preotii pentru motive de pasiune si resbunari politice.

De ce, pre sfinte parinte, n'ati desfiintatu acele parodii de cantari, cari nu suntu de catu nesce sbierete selbatece, oribili, ce nu potu inspira de catu uritu si cari n'au nici ua melodia dulce pentru audiu, nici ua armonia musicale, nici unu farmecu pentru suflutulu chrestinului? De ce nu le-ati inlocuitu, deca nu c'ua musica frumósá, moderna, civilisata, armoniósá, celu putin c'ua citire corecta, bine simtita, asia in catu chrestinulu se 'ntielega, se se petrunda, se simtia rugatiunea? Ar fi multu mai frumóse cuventele ce racnescu, in arii ciudate, acei cantareti, deca ele ar fi dise pe nesce note in adeveru musicale.

Acestea suntu forme esterióre, podóbe ale serviutulu religiosu, si le-ati putea schimba fara a atinge intru nimicu dogmele religiunei. De ce nu le schimbati, de ce lasati sant'a nóstra bisericá in selbateci'a timpiloru primitivi de ignorantia, siapoi de ce namu ave si noi canturi frumóse, armoniósé, placute audiului si animei, cumu au catolicii: una musica regulata, buna, bine organisata, care se ne faca s'ascultamu arii grave si religiósé in bisericá?“ Pantazi Ghica.

Noi nu ne miramu de locu, cá dn. Pantazi Ghica, dedatu dela nascerea sa si pana la etatea barbatésca cu musica frumósá in familia, apoi in strainatate, nu mai póte suferi sbierate si racnete cá celea ce se audu dela hogiali d'in minaretele turcesci de câte cincii ori pe dí; credemu inse cá nu era de prisosu, déca dn. P. Ghica memorá ceva si despre chorurile de armonía basericésca, d'intre care unulu este intemeliatu tocma d'in dilele unchin-sen Alexandru D. Ghica, déca nu chiaru d'in dilele lui Kiseleff (1829—1834); precumu si déca cercetá mai de aprópe causele pentru care acelea choruri pe care le asculta ori-cine cu cea mai mare placere; nu potu prende radecina si nu sunt imitate afara d'in capitala. Ne mai vene inca prea curiosu, cá dn. P. Ghica se adressedia totu numai cátra mitropolitulu primatu alu Ungrovlachiei si essarchu alu Plauriloru, cá si cumu alti archierei si alti clerici nu aru mai avea neci una datorintia. Nu cumuva dn. P. Ghica presupune in acestu casu potestate absoluta, netiermurita la mitropolitulu Ungrovlachiei? N'amu potéa crede asia ceva, si trebue se presupunemu cá dn. Ghica numai d'in lips'a tempului fisicu nu a reflectatu la — sinodu.

Ioanu Eliadu Radulescu. †

Diariile noastre nationale romanesci d'in capital'a Romaniei investite in doliu, ne aducu scirea trista si dorerósa despre repausarea in Domnulu a lui Ioanu Eliadu Radulescu. Elu s'a mutat la parentii si strabunii sei in 27. Aprile st. v. (9. Maiu nou), infrantu de doreri fizice si totu-unadata psihice, in etate dupa càtu combinamu noi, celu pucinu de 70 de ani, deplansu de famili'a sa neconsolabile si de noi toti. Convictiunea nóstra adeca este, cà doliulu acesta e si trebue se fia nationale intru intielesulu genuinu alu cuventului. Ioanu Eliadu Radulescu nu a fostu numai poetu alu Romaniei, precumu ilu numesce unulu d'in acelea diarie se se dicu albe, cumu se pare inse multu mai tenere, decàtu cá se fia avutu tempu de a cunósce mai de aprópe activitatea vietiei lui Ioanu Eliadu. Dupa noi repausatulu barbatu a fostu in lini'a prima d'intre toti contemporanii sei nascuti in Munteni'a, romanulu celu mai bunu si celu mai tare in credenti'a despre renascerea si de venitoriulu natiunei romanesci preste totu si alu patriei sale in specie. Numai de aici se póte esplica extraordinari'a aparitiune, cà unu individu cumu a fostu Ioanu Eliadu, lipsitu de orice avutii lumesci, ingrenatu cu familia numerósa (siese fiice si unu filiu), incependu'si activitatea sa in prea modest'a conditiune de „dascalu“ la s. Sava, cu spiritulu inse adaptu si nutritu de ideile lui Georgie Lazaru, atàtu sub jugulu turciloru si alu fanarietiloru, càtu si sub pressiunea de plumbu si de feru a proconsulatului rusescu (1828—1848), atàtu in essiliulu seu de siepte ani, càtu si dupa reintórcerea sa in patria si pàna in dilele desastróse d'in 1869 pre candu incepusera a i-se intuneca ochii mentei, intre tóte impregiurarile si adversitatile tempului a tienutu totu-deauna susu flamur'a tricolóra a romanismului curatu, a romanismului aceluia, care tende a lega presentulu acesta dorerósu, de celu mai gloriosu trecut, si a prepara unu venitoriu totu atàtu de gloriosu, inse multu mai bene asecuratu prin poterea ideiloru, a bratialoru si mai pre susu de tóte prin valórea morale. Credenti'a lui Ioanu Eliadu in venitoriulu natiunei si alu patriei, insocita de perseverantia intre tóte impregiurarile, talentele sale multilaterali, in fine convictiunea scósa d'in esperienti'a de tóte dilele, cà la noi lipsescu tóte, cà trebue se desvoltamu activitate simultana preste totu, acestia fusera stremurii carii au facutu d'in Ioanu Eliadu nu numai poetu, ci si filologu, publicistu si politicu, si industriariu tipografu.

Scriitoriulu acestoru linii a fostu fericitu a face cunoscientia cu Ioanu Eliadu inca dela an. 1836; acea cunoscientia trecu mai tardíu in amicitia si chiaru in familiaritate pàna in dilele in care si acestu barbatu sbiciulatu de adversitatile essiliului, torturatu de apasatóriele griji ale familie, persecutatu, bajocuritu,

insultatu chiaru de mai multi compatrioti ai sei mai teneri, carii nu meritá se'i deslege curellele, incepuse a cadé in un'a specie de misticismu, care se finí totu cu monomanía. Dara cu tóta acésta cunoscientia vechia si desu reinnoita, departe de a cutedia se descriemu una viétia care face una parte buna d'in istori'a noua nationale, ne descoperimu numai speranti'a cà se voru afla d'in contemporanii sei locuitori in capitala, carii se adune datele necesare, pentru cá de ess. unulu d'intre membrii societatei academice se aiba materia cu atàtu mai copiósá pentru tempulu candu va fi se i se compuna biografi'a.

D'in parte-ne inchiaiemu acestu necrologu prea imperfectu, mai adaogèndu inca numai unele trasuri d'in viéti'a gloriosului repausatu.

Ioanu Eliadu Radulescu de nascere d'in vechi'a capitala Tèrgovistea, filiu alu capitanului de potera (capitanu de dorobanti, de gendarmi), erá dupa mama consangenu cu famili'a de comercianti Danielopolu d'in Bucuresci. In etate cá de 12 ani tatesu ilu dedese la Danielopolu, comerciante de asiá numit'a lipscanía, cà se invetie acea ramura de comerciu; dara baiatulu Ioanu fugí dela unchiu-seu, se ascunse intr'unu podu si nu volí se descenda de acolo, pàna nu'i promisera cà'lu voru da la scóla, cà lui ii place scóla. Pe atunci era in Bucuresci unu asia numitu liceu grecescu, la care se affá càtiva professori renumiti pentru acelea tempuri, precumu Ducas, Vardallah s. a. Intr'aceea trecuse si Georgie Lazaru la Bucuresci. Dela aceli barbati isi castigà Eliadu atàtea cunoscientie, in càtu dupa reintórcerea lui Lazaru in Transilvani'a si impaciuirea tieriei, in a. 1823 a potutu succede lui Lazaru la S. Sava. Inse dómne, intre ce impregiurari! Fericitulu in Domnulu si repausat'a sa socía cocón'a Mari'a (de originé greca) ne spunea adessea, cà junele dascalu avea se tiena prelegeri in una sala cu ferestriile sparte, lipite cu papiru, cu usi'a crepata, cà in capu de érna ducea elu si fiacare scolariu càte una despicatoru de lemnu pe sub giubea (vestmentu lungu orientale), pentrucá se nu degere de frigu, éra platisior'a sa era càte duoe sutisióre lei vechi (camu treidieci de fiorini) pe luna, d'in care avea se se imbrace, se platésca locuintia si se manance, se 'si cumpere si càte una carticica. Asia isi incepù Ioanu Eliadu Radulescu carier'a sa. Incetu cu incetisiorulu pasiendu inainte, fundà in 1828 diariulu politicu Curierulu romanescu, 1835 Gazet'a teatrului, 1836 Curierulu de ambe sexele; sub domni'a lui Alexandru D. Ghica (1834—1842) isi facù tipografi'a, publicà si Buletinulu tieriei (Monitoru); conlucrà cu nemoritoriulu Ioanu Campineanu la fundarea teatrului; se apucà de traducerea càtoruva auctori classici, se facù archivariu alu statului, luptà cu energi'a mare pentru introducerea litereloru latine; participà la tóte luptele politice, prea adessea cu periculu personale, si nu odata suferindu de cele mai simtite lipse materiali, pentrucà nu sciá se pretiuésca banulu mai

de locu, cumu ilu luá, totu asia 'lu si dá. In fine anulu 1848 ilu aruncà d'in Iuniu pàna iu Septembre in fruntea natiunei cá membru alu guberniului provisoriu, pentrucá dupa aceea se manance siepte ani pana cea amara a essiliului, de unde s'a reintorsu incarcatu de datorii in suma de optu mii galbini, precumu singuru imi comunicase de repetite ori. Fia disu spre laud'a si glori'a camereloru si a guberneloru respective, care in recunoscienti'a multeloru, illustreloru si neperitórielor merite ale lui Eliadu, ii votara nu numai pensiune pe viétia, ci si câteve subventiuni extraordinarie; pentrucà de si Ioanu Eliadu a fostu numai pucini ani in servitiulu statului, dara representatiunea tierii considerà tóta activitatea vietiei sale, in tôte ramurile in care s'a manifestatu aceea, cá pusa si desvoltata in folosulu si interesulu natiunei, alu patriei, alu societatei romanesci întregi, precumu s'a si intemplatu intru adeveru; de aceea se póte dice si despre I. Eliadu cu totu dreptulu: Viéti'a sa nu a fostu a lui, ea a fostu a natiunei; de aceea ea era obligata a 'io conserva d'in midiolócele statului, a portá grija si de famili'a lui, de a carei fericire densulu nu a potatu ingriji de ajunsu, ocupatu fiendu in totu cursulu vietiei sale de sórtea familiei celei de mai multe milióne, care se numesce: Natiunea romanésca.

Ioanu Eliadu Radulescu si-a pusu càtu a vietuitu multime de monumente prin nenumeratele producte ale mintei sale; cu tôte acestea, fia consideratu si acestu prea modestu necrologu cá monumentu totu asia de modestu, pusu d'in partea unui confrate, collegu si — odenióra sociu in suferintie.

Pre candu scriemu acestea, diariile capitalei ne arata, ca cortegiulu funebrele alu lui Ioanu Eliadu Radulescu a fostu unulu d'in cele mai maretie si mai impunetorie, d'in câte a vediutu vreodata capital'a Romaniei, adeveratu omagiu nationale adusu nu numai persónei defuncte, ci totu-una data scientieloru, literaturei nationale si celoru mai eminenti virtuti patriotice. D'in Romanulu care inca conserva lui I. Eliadu cele mai doióse cuvente de condolentia si de laude patriotice, aflamu intre altele, cà dn. P. B. Hasdeu a tienutu oratiunea funebra la mormentulu lui Eliadu.

Bibliografia.

Dn. I. A. Comaneanu, unulu d'intre acei romani laboriosi si modesti, adjutatu de cunoscintiele sale intinse, 'si-a petrecutu viétia in studii istorice pentru istori'a patriei sale.

Cetitorii Trompetei suntu familiarisati credemu cu acestu nume, care a revenitu de mai multe ori in colónele ei.

Publicamu cu placere prefaci'a unei istorii a Daciei, scrisa de dn. Ioanu A. Comaneanu, si dorimu se vedemu càtu mai curendu merituós'a sa opera la lumina.

Pretiulu prenumeratiunei este de 23 franci in capitala, éra pentru provincia de 30 franci.

Doritorii de a se abona, se voru indrepta la librari'a dlui Sotschek de ací d'in capitala, strad'a Mogosióiei.

Éta prefaci'a acestei opere:

Prefacia.

„Trebue inse se ne damu sém'a despre cele trecute, fia si chiaru in modulu cartiei facerei.“
Ces. Bolliacu.“

Istori'a vechia a Daciei nu este numai istori'a propria disa a Daciloru; ea, mai 'nainte pe tóte, e istori'a pelasgiloru, apoi a cimbriloru, apoi a schitiloru, sarmatiloru séu serbiloru*); apoi a bastarniloru, getiloru séu galiloru: si tocmai la an. 112 a. c. incepe a fi a daciloru.

Toti acesti populi urmédia de dreptu si de facia a fi intercalati in istori'a Daciei, cá unii ce au fostu indigenati aci, au avutu dreptu de cetate, au domnit si au júcatu unu rolu insemnatu in tempi reculati, inainte de concist'a romaniloru.

Bine a disu Sulzer, cá nici o istoria nu este asia de intunecata cá istori'a Daciei, dara nici alta cu mai mare interesu decâtu densa.

Intunecata este, dupa a mea parere, pentrucà nici unu scriitoriu pàna astadi nu s'a silitu a tratá acésta materia intr'unu modu sistematicu; a face adeca 1. o distingere corecta d'intre diferitii populi stabiliti in Daci'a; 2. a specificá fia-care epocha cu populii ei contimpurani; 3. a asiedia faptele petrecute dupa ordinea chronologica, si in fine a le narrá cu o continuitate neintrerupta, tiesandu istori'a astufeliu, cá se scimu ce s'a petrecutu in aceste tieri dela inceputulu tempiloru istoriei.

Asia dara scól'a nóstra astadi nu se póte fali ca possede o curata istoria a Daciei.

Cantemiru, celu mai profundu criticu d'in secululu trecutu, de si a clarificatu multu materi'a istoriei, dara prin tiesetur'a sa nu a reusitu a pune pre citoriu in corintele actualitatiloru; elu, preocupátu mai cu preferintia de Rom'a si de romani, cei d'in urma concueranti ai teremului Daciei, a trecutu rapide preste tempii anteriori si cu acestu modu precipitatu si strainu, ne-a lasatu in pucina cunoscintia despre vechimea Daciei, si o mare lacuna.

Operile lai Teodoru Photino**) si Philipi-

*) Dobrovsky dice, cá slavii isi au originea dela serbiu lui Pliniu si Tacitu. Unu autoriu numesce locurile dela nordulu Carpatiloru: Serbi'a mare.

**) Istori'a lui Teodoru Photino scrisa la a. 1775, este furata de Dionisie Photino si imprimata la a. 1818 sub numele lui a)

a) Manuscrisulu serdarului Teodoru Photino, contempuranu cu Petru Maioru, cu data 1795, se va publicá in foiletulu Trompetei Carpatiloru; elu a servitu lui serdarulu Dionisie Photino, nepotulu de frate celui d'intaiu, la facerea volumului I. alu istoriei Daciei. Este adeveratu, cá neci unu autoriu pàna aci nu 'si-a datu atáta ostenéla se descurce istori'a vechia a Daciei unde au năpaditu d'in cea mai adúnca vechime popórele Colchidei, ale

des*) nu se potu numí istoria, ci nisece abreviatuni seci, unde totulu este desnaturatu: origine, date, persóne si fapte.

Acésta situatiune de lucrare facù la 1847 pre reposatulu ingineriu A. Popovici d'in Moldov'a se ecscleme: „Ve intrebu, domniloru, dupa atâtea uvragiuri ce au esitu la lumina in limb'a nóstra, cu càtu sciti mai multe afara de cele ce ne au lasatu Gr. Urechia, Mironu Costinu, D. Cantemiru si Radu Greceanu?”

Missiunea istoriografului in adeveru este mare si spinósa. Éta ce dice Ritter: „Unu istoriografu nu póte avea acestu meritu, déca nu se gandescce, nu se simte, nu se consulta, nu se silesce sà-'si bata capulu a judecá, a prevedea opiniunile unora si altora, si mai cu séma a sci se distinga adeverulu d'in minciuna.“

Aceste debateri ceru o silintia, o ecспериencia si unu studiu de mai multe diecimi de ani, si este altu-ceva decátu a prescrie s'au a traduce in alte cuvinte, reflexiunile si sententiele altora in o limba coreccta.

Éra stimabilulu dn. Basiliu Maniu advocatulu dice: „Insusirile istoricului ecscelinte au se fia perfecte, mediocritatea 'si perde tóta valórea; intr'ensulu trebuescu prin urmare se fia concentrate talentele cele mai eminente, tóte prerogativele capacitatii, ale spiritului si ale cordialitatii.**)

Urmatoriu acestoru precepte si dorindu a ímplea golulu lucrariloru precedente, m'amu incercátu, dupa unu studiu indelungatu si rignrosu alu toturoru autoriloru vechi si moderni, a redactá istori'a vechia a Daciei, dupa o procedere cu totulu nuoa si intielésa de scolari, codificandu-o astu-feliu, dupa cumu figura mai la vale si restringùnd'o in adeveratele ei limite.

Spre a o face inse si mai clara in ochii cetitorului, amu crediutu de cuviintia a reuní disertatiunea

Scandinaviei, ale Neotidei, ale Iliriei si ale Traciei, pre unde in fine se intalneau popórale Orientului si ale Ocidentului spre a'si dá bataliele loru cotropitóre. In istoria Daci'a isi ia dreptu de cetate d'in epoch'a argonautiloru, si in preistoria, cu primii locuitori ai Europei.

Nu se póte dice absolutu, cà Dionisie Photino n'a adaogatu nemicu la lucrarea multu-eruditului seu unchiu Teodoru Photino, acarui natura laboriósá si iubire pentru patri'a loru adoptiva, o mostenea dela unchiu seu. Bolliacu.

*) Philipides a imprimatu istori'a lui la an. 1816. b)

b) Philipides, devotatu cu totulu curtii Petersburgului, nu a fostu impinsu in lucrarea sa de neci unulu d'in simtiementele cari au dictatu lucrarile celorulalti straini Photinesci si Tunuslii. Lucrarea lui necomplecta in privintia istorica si mai studiata in privintia geografica, se vede mai multu interesata a aratá slave originile romaniloru, in rivalitate cu Schulzer, care le voia germane. Photinescii, sub neci unu punctu de vedere, neci in privintia eruditiei, neci in privintia imparzialitatii, neci in privintia simtiementelor, nu potu fi comparati cu Philipides. Bolliacu.

**) Quis dubitat quin Historicus vir gravis integer, severus, intelligens, disertus et quam communis ac privatae vitae, omniumque rerum magnarum scientia instructus esse debeat, aosin c. 4 method. histor.

in partea generale ce procede naratiunea mea sub titlu de introductiune, unde amu pusu tóte probele; cà-ci istori'a, dupa a mea parere, nu póte merge altu-feliu. Pre langa acésta amu mai observatu si duoe conditiuni neaparate;

I. Amu desfacutu tempii istorici d'in cei anteistorici, unde nu potemu pretinde istoria dupa tempu, candu nu se scria.

II. Amu separatu istori'a pura daça, de cea romana, cu alte cuvinte, amu degagiatu materi'a dacica de a familiei latino-romane.

Cu aceste premise cutediu a me arata publicului luminatu, sicuru fiendu de indulgenti'a sa la càte erori se voru fi stracuratu, privinduse mai cu séma la insemnatarea operei atátu de incalcita si incurcata pâna astadi.

Acésta istoria este totu-deodata si interesanta, pentrucà intr'ensa intempina cineva, pre langa o civilizatiune antica fàra ecsemplu, póte chiaru in dilele nóstre, o abnegare de viétia pentru apararea altariloru stemosiesci; a nationalitatii, familiei si proprietatii, acesti trei principii fundamentali, de unde decurgu tóte progresele si pre cari repausa aceste progrese; intempinandu in fine in acesti nefericiti daci, pre cari 'i-amu ecsterminatú noi romanii*) si le-amu luatú loculu impreuna cu tíer'a loru, o opunere opiniatra la tóte siluirile nóstre; si déca acesti populi bravi fura odenióra invinsi de bratinlu nostru vigurosú si maltratati dupa legile resbelului de atunci, se vede cà destinulu loru a fostu astu-feliu d'in caus'a disproporitiunei poteriloru, fàra inse a renuciá veri-odata la libertate, care era unu productú naturale alu locului.

Acésta istoria coprinde VIII epoche distincte:

I. Epocha; dela invadarea lui Dariu regele persaniloru, pâna la stramutarea getiloru d'in Traci'a si Moesi'a d'incóce de Dunare (508—339 a. Chr.)

II. Epocha; dela stramutarea getiloru d'in Traci'a si Moesi'a d'incóce de Dunare pâna la invadarea galiloru (339—280.)

III. Epocha; dela invadarea galiloru pâna la prim'a stabilire a romaniloru d'incóce de Adriatica (280—221 a. Chr.)

IV. Epocha; dela prim'a stabilire a romaniloru d'incóce de Adriatica pâna la ficsarea Dunarei cá limita romana (221—132 a. Chr.)

V. Epocha; dela ficsarea Dunarei cá limita romana pâna la invadarea teutoniloru séu daciloru in Geti'a (132—112 a. Chr.)

VI. Epocha; dela invadarea teutoniloru séu daciloru in Geti'a pâna la constituirea imperiului dacicu prin Barnist'a regele daco-getiloru (112—84 a. Chr.)

*) Dn. M. Cogalniceanu a commisu o heresia candu a stracuratu aceste cuvinte in discursulu d-sale dela 1843 Nov. 23, precumu: in mine veti gasi unu romanu, inse neci odata pâna acolo, cá se contribuescu la sporirea romano-maniei, adeca mania d'a ne numí romani, o pasiune dominantá astadi, mai alesu in Transilvani'a si la unii d'in scriitórii d'in Valachi'a.

VII. Epoca; dela constituirea imperiului dacicu prin Barnist'a regele daco-getiloru pàna la abdicarea lui Durasu in favórea lui Decebalu (84 a. Chr. 70 d. Chr.)

VIII. Epoca; dela abdicarea lui Durasu in favórea lui Decebalu pàna la reducerea Daciei in provincia romana prin imperatulu Traianu (70—107 d. Chr.) (Trompet'a Carp.) I. A. Comaneanu.

INSTRUCTIUNE

pentru invetiatorii dela scólele centrale ale reuniunii granitieresci d'in fostulu regimentu romanu I., privitoria la tractarea cartiloru scolastece. Compusa la insarcinarea comitetului administratoriu de fondulu scolastecu alu fostiloru granitieri d'in regimentulu rom. I., de Basiliu Petri, profesoriu preparandialu. Sibiiu, 1872.

ISTORIA CRITICA A ROMANILORU

de B. P. Hasdeu, a esitu de subt presa prim'a fascióra, care resolve urmatóriele cestiuni: Intenderea Munteniei pàna la gurele Dunarei. — Luptele intre moldoveni si munteni pentru Chili'a. — Epoc'a anesarii Fagarasiului càtra Munteni'a. — Muntenii subt numele de bulgari in unele fontane magiare. — Unde se afla ducatul Almasienu? — Epoc'a anesarii Almasiului càtra Munteni'a. — Ce insemnéza Nova Plantatio in actulu lui Vladislavu Basarabu d'in 1372? — Vechile posesiuni muntene langa Sibiiu si in Hategu. — Urmele unei mape italiene a Munteniei pe la 1350. — De ce Munteni'a se numesce Tiér'a romanésca? — Originea cuventulu Vlachu. — De unde vine si de candu datéza Ungro-Vlachi'a? — Esplicatiunea pasagiului d'in Cinnamu, relativu la cucerirea Fagarasiului de càtra Munteni. — Vechimea numelui Tiér'a muntenesca. — Numele magiaru alu Munteniei: Havas-Alföld. — Numele polonu alu Munteniei: Vlachie-mare. — Numele Munteniei: Basarabia. — Basarabeni d'intr'o cronica polona d'in 1259. — Legatur'a intre Basarabi'a dela Oltu si Basarabi'a dela Prutu. — Cine a fostu Vladu, voevodulu Basarabiei d'in 1396? — Cine a fostu hanulu Barbu Basarabu? — Confusiunea intre cuventulu Basarabu si numele Serbiei. — Originea muntenesca a vechiei dinastie princiare d'in Moldov'a. — Duoi domni Iug'a.

Cartea lui dn. B. P. Hasdeu, Istori'a critica a romaniloru, nu este o carte ordinaria, nu este o carte cá acelea ce producu desu tipografiile nóstre. Istori'a critica a romaniloru este unu adeveratu magasinu istoricu, in care se aduna materialu solidu si propriu pentru construire de adeverata istoria; si sistem'a care 'si-a facutu dn. Hasdeu a lucrá pentru seculu cu seculu, epoca cu epoca, este in adeveru

cea mai nemerita spre descurcarea itieloru, spre lamurirea adeveruriloru istorice, pre marturiile autoriloru contemporani cu epocel ce voiesce autoriulu se lamurésca.

Neci odata, neci unu istoricu romanu, n'a lamuritu istori'a teritoriului romanu precumu a facut-o dn. Hasdeu; n'a deslusu cu atàta claritate, puncturi, numiri si titluri, de care deslusiri are mare nevoia istori'a nóstra.

Dn. Hasdeu, pre langa aplicarea sa la lucru, pre langa ceealalta eruditune a sa, mai are inca unu avantajiu pre care nu'lu are neci unu altu romanu: cunósce bine limb'a slavona si dialectele ei, in cari limbi se afla scrisa cea mai mare parte a istoriei nóstre.

Déca dn. Hasdeu n'aru mai dá alta carte decâtu acésta fascióra I. d'in lucrarea ce'si propune, totu aru fi destulu cá se'i atraga recunošcienti'a romaniloru. Va mai da si alt'a? Va mai da si altele? Meritul se va cresce in proportiuni mari.

Nu propunu acumu pentru prim'a óra tramiterea a duoi trei romani la Moscú'a, cá se invetie limbele slavone.

Mai tóte documentele nóstre istorice, chisóve si altele, suntu scrise in limb'a slavona, si in cronicel serbesci, rusesci, polone mai alesu, se coprinde ceea ce nu le potemu gasi aiurea.

Dara in acésta epoca mai alesu de neinteligenta economia, se mai póte gandi cineva la asemenea lucruri? C. Boliacu. (Trompet'a Carp.)

Monumentós'a publicatiune a d-lui Cogalnicenu, Cronicele Romaniei Dunarene, s'a pusu sub presa.

Déca ni-ar fi permis a dá unu consiliu unui barbatu de tali'a dlui Cogalnicenu, amu dorí fórte multu, cá se se alatureze in tectstu si in traducere, intr'unu apendice dela finea publicatiunei, vreo câteva mici cronice sasesci d'in Transilvani'a, precumu este buna-óra a lui Ostermaier séu a lui Weiss, unde aprópe la fia-care pasu se arunca cea mai viua si cea mai noua lumina asupra Romaniei Dunarene in secolulu XVI. (Column'a lui Traianu.)

Dn. Alessandru Papadopolu-Calimachu ne scrie d'in Tecuciu, cumu-cà lucréza cu assiduitate la o Istoria a dreptului romanescu, pentru care aduna materialuri síru de ani.

Posedendu limbele slavica si gréca, d-sa are la dispositiune tóte chiaile acestui pretiosu studiu, in care nu se póte face unu singuru pasu cu seriozitate, fàra cunoscintia mai cu séma a scrisóveloru domnesci d'in Romani'a si a legislatiunei bizantine, afara de vechile monumente juridice ale toturoru veciniloru nostri: serbi, poloni, bulgari, unguri si chiaru sasi. (Column'a lui Traianu.)